

МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

УДК 658:347.257

DOI: 10.32342/2074-5354-2019-1-50-7

М.І. ІВАНОВА,

доктор економічних наук, доцент
НТУ «Дніпровська політехніка»

Г.Є. РЯБИК,

кандидат економічних наук, доцент
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

О.В. УСАТЕНКО,

кандидат технічних наук, доцент
НТУ «Дніпровська політехніка»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ВЛАСНІСТЮ НА НАДРА ТА РЕНТООРІЄНТОВАНИМИ СТРАТЕГІЯМИ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ РЕНТНИХ ВІДНОСИН

У статті досліджуються питання взаємозв'язку між власністю на підземні природні ресурси та орендноорієнтованими стратегіями поведінки суб'єктів орендних відносин. Взаємовідносини передбачають: по-перше, збирання і розподіл доходів від оренди між господарюючими суб'єктами з проявленою рентоорієнтованою поведінкою; по-друге, збирання орендної плати виключно власником землі (родовища), і, по-третє, державну соціальну спрямованість орендної плати. Дослідження застосовує систематичний метод виявлення закономірностей при аналізі проблем рентоорієнтованої поведінки суб'єктів орендних відносин у сфері використання підземних природних ресурсів. Такий підхід дозволяє виявити об'єктивні підстави для розвитку не тільки системи, а й її складових, а також визначити цілі рентних стратегій поведінки користувачів підземних природних ресурсів. Метою статті є вивчення особливостей взаємозв'язку між власністю на підземні природні ресурси та рентоорієнтованими стратегіями поведінки суб'єктів орендних відносин. Теоретичне дослідження показало, що фактично рента є непрямим грошовим потоком від орендаря ресурсу до його власника. Аналіз сучасних загальнонаукових уявлень про ренту дозволив виділити чотири основні підходи: психологічний, біологічний, соціальний і техніко-економічний. Доведено, що дослідження гірничодобувної ренти та рентоорієнтованої стратегії поведінки підприємств в умовах використання підземних природних ресурсів повинні враховувати особливості підземного (глибинного) і поверхневого (відкритого) видобутку. Дослідження виходить з встановленого факту, що нафтова, вугільна та газова промисловості є провідними галузями, що створюють ренту. Аналіз динаміки надходжень від ренти до Державного бюджету показав, що існує досить висока вірогідність (91,24%) збільшення орендних платежів за використання надр природних ресурсів у найближчі роки. Результати дослідження показали, що основними викликами, які потребують безпосереднього вирішення, є забезпечення ефективного природоресурсного менеджменту, формування фінансового потенціалу для ефективного використання існуючих мінеральних ресурсів та розробки нових родовищ корисних копалин з метою усунення негативних проявів, можливого відстеження отримання ренти, розподілу та перерозподілу орендної плати.

Ключові слова: *власність на надра, рентоорієнтована стратегія поведінки надрокористувачів, рента, гірнична рента, Державний бюджет, рентоотримання, ренторозподіл, рентоперерозподіл та рентопривласнення.*

Постановка проблеми. Неоднозначність результатів реформування економіки України та відносин власності на надра вимагає від економічної науки нових знань, які б могли відповідати сучасному стану трансформаційної економіки для розв'язання цілої низки актуальних проблем, у тому числі: визначення додаткових джерел надходжень до Державного бюджету України з урахуванням соціальної спрямованості розвитку економіки на сучасному етапі та взаємоузгодження цілей та інтересів, з одного боку, держави як власника надр, а з іншого, – господарюючих суб'єктів (орендарів). В умовах дефіциту науково обґрунтованих положень розвитку та функціонування поліморфної системи відносин власності та підсистем рентогенерування та рентоотримання доцільним є, по-перше, визначити основні положення, на яких базується дослідження ренти та рентних відносин; по-друге, з'ясувати специфіку їх прояву при розробці та використанні корисних копалин; по-третє, обґрунтувати систему рентних відносин агрегованої конфігурації із визначенням функцій рентних платежів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальному розумінні, рента (нім. *rente*, франц. *rente*, пізньолат. *rendita*, лат. *reddita* – повернена назад) – це вид доходу, який регулярно отримується з капіталу, землі, майна та не пов'язаний із підприємницькою діяльністю [1, с. 492].

Отже, безсумнівним є взаємозв'язок між власністю та рентоотриманням, а, відповідно, і зв'язок із рентоорієнтованими стратегіями поведінки суб'єктів рентних відносин. Взаємодія державного, громадського регулювання й ринкового саморегулювання системи рентних відносин та рентоорієнтованих стратегій держави досліджується в працях сучасних українських економістів [2, 3] та закордонних науковців [4, 5]. Система рентних відносин розглядається в трьох ключових аспектах, а саме: по-перше, як система отримання та розподілу рентного доходу між суб'єктами господарювання за наявної рентоорієнтованої поведінки, оскільки розподіл рентного доходу розглядається з точки зору двох складових –

диференційованого рентного платежу власникові надр, землі, тощо (у вигляді диференційованої ренти I) та диференційованого рентного надходження від додаткового вкладання капіталу орендарем (у вигляді диференційованої ренти II); по-друге, розгляд системи ренторозподілу можливо розглядати з точки зору теорії факторів виробництва, коли ренту отримує лише власник землі (надр), а підприємець-орендар має задовольнятися прибутком, який приносить підприємницька активність; по-третє, увага приділяється соціальній спрямованості отриманої ренти в межах держави.

Мета роботи полягає у дослідженні специфіки взаємозв'язку між власністю на надра та рентоорієнтованими стратегіями поведінки суб'єктів рентних відносин.

Виклад основного матеріалу. Рента як сума плат за природовикористання (надровикористання), фактично являє собою опосередкований грошовий потік від орендаря ресурсів до власника, але завдяки використанню системного підходу дослідження можливим стає розширення та поглиблення розгляду системи рентних відносин на підставі аналізу існуючих підходів щодо механізму рентоорієнтованої стратегії поведінки підприємств, які працюють у галузі видобування та збагачення корисних копалин.

Аналіз сучасних загальнонаукових уявлень про ренту та рентні відносини дозволяє серед різноманітності класифікацій методологічних підходів, що застосовуються при дослідженні ренти й рентних відносин, виділити чотири принципові підходи: психологічний; біологічний, соціальний та техніко-економічний, які використовуються в працях сучасних економістів різноманітних напрямів економічної думки.

Застосування психологічного підходу ґрунтується на зведенні проблем використання ресурсів (природних або економічних) до пояснення психологічних характеристик людей на основі вивчення переваг споживача, доказів його раціональної поведінки в динамічному економічному просторі. Методи, якими користуються прибічники цього підходу, запозичені, в основному, із соціологічних

наук (соціологічні опитування, дослідження переваг на основі моніторингу ринкової ситуації, маркетингові дослідження, експертні оцінки). Істотним недоліком такого підходу є безумовний суб'єктивізм оцінок та доволі умовна адаптація до майбутнього періоду, оскільки основна увага приділяється дослідженню минулого періоду. Прибічники цього підходу дійшли висновків щодо існування рент бажань та можливостей, адаптаційної ренти тощо.

Прихильники біологічного підходу використовують системний та генетичний методи для дослідження економічних процесів та явищ, які розглядають з точки зору екстерналій щодо природо-експлуатуючого сектора економіки. Іноді розгляд суспільства з точки зору природної популяції не завжди є коректним, оскільки абстрагування від великої кількості важливих елементів призводить до отримання недостовірних даних та неможливості застосування їх на практичному рівні, бо розроблені моделі носять формалізований характер. При застосуванні цього підходу можливим стає урахування екзогенних та ендогенних факторів, проведення аналізу динаміки системи в минулому періоді, оцінка можливого розвитку в перспективі. Істотним недоліком біологічного підходу є застосування досить складного математичного апарату, але можливим стає аналіз таких видів рент, як ендогенна, екзогенна, внутрішньовидова, міжвидова [6].

Застосування соціального підходу дозволяє оцінити кількісні показники перерозподілених рентних доходів на вирішення нагальних соціальних проблем конкретної держави в теперішній час, у короткостроковому періоді та у довгостроковій перспективі.

Використання системного метода дослідження, на нашу думку, є найбільш доцільним у питаннях виведення закономірностей при аналізі проблем, що виникають, рентоорієнтованої поведінки суб'єктів у галузі надрокористування, оскільки, спираючись на попередній досвід, тобто розглядаючи генезис розвитку теоретичних положень та практичної складової реалізації рентних відносин на

базі розгляду загальної сукупності та її взаємодії, взаємозв'язків й взаємообумовленостей з іншими елементами всередині та зовні, з'являється можливість виявлення об'єктивних підстав розвитку не тільки системи, але і її складових, отримання незаперечних та безальтернативних цілей рентоорієнтованих стратегій поведінки.

При здійсненні аналізу теоретичного надбання відносно питань ренти та рентоорієнтованої стратегії поведінки переважним у виборі методичного інструментарію стає техніко-економічний підхід, який переважно базується на методах балансового та оптимізаційного моделювання економічних процесів та явищ, враховує специфічні риси диференціації покладів та ділянок корисних копалин. Прибічники техніко-економічного та економіко-математичного підходів [2, 3, 6] часто використовують балансові моделі та системи лінійних рівнянь, трансформують матриці у вектори, що призводить до суттєвої формалізації, але дозволяє оцінювати такі види рент, як дисконтована, трансакційна, перпетуа тощо. Спроби розробки оптимізаційних моделей рентовилучення та механізмів розподілу й перерозподілу рентних платежів на користь держави та підприємця-орендаря [7] наближають економічну науку до визначення сутності рентоорієнтованих стратегій поведінки надрокористувачів та держави й до розуміння цільової функції будь-якої рентоорієнтованої стратегії, яка полягає у максимізації рентоотримання кожним із суб'єктів рентних відносин.

При розгляді рентоорієнтованих стратегій поведінки, ренти та рентних відносин в надрокористуванні доцільно сконцентрувати увагу на таких базових положеннях: земля (надра) – це об'єктивно існуюча реальність та об'єктивно існуюча умова створення матеріальних благ; відмінності в продуктивності землі та її надр, місцеположенні територій, ділянок землі, родовищ корисних копалин, їх бідність або багатство є умовою утворення диференційної ренти; не залежать від свідомості та волі людей, запаси надр лімітовані та мають невідтворювальний характер.

Сучасні теоретичні дослідження проблем рентних відносин стосуються таких

ключових моментів: по-перше, розглядаються аспекти прояву рентних відносин в економічному середовищі у вигляді отримання певної суми економічної ренти; по-друге, виділяється рента від використання природних ресурсів взагалі: теоретичні та практичні розробки стосуються земельної, водної, лісової, туристичної, глобальної, гірничої та інших видів ренти.

Відносно вивчення гірничої ренти та рентоорієнтованих стратегій поведінки підприємств у галузі надрокористування доцільним стає проведення розгляду її специфічних рис, які стосуються підземних (закритих) та поверхневих (відкритих) розробок корисних копалин, оскільки наявність різних за видами ризиків, особливостей технологічного рівня та умов впровадження технологічних розробок, шляхів освоєння додаткових вкладень капіталу та формування витрат виробництва призводять до необхідності виділення науковцем певного місця для проведення дослідження, формування рекомендацій та апробації своїх теоретичних розробок.

Доведеним фактом є положення відносно провідних рентоутворюючих галузей промисловості, до яких належать: нафтова, вугільна, газовидобувна. Динаміку та масштаби рентних відносин у промисловості продемонстровано у табл. 1.

Дані табл. 1 дозволяють виділити такі тенденції та закономірності:

– по-перше, величина рентної плати та плати за користування надрами суттєво змінюється за роками та є нестійкою; чітко простежується вплив кризових явищ, що демонструє рис. 1;

– по-друге, показник рентних надходжень є плановим у Державному бюджеті, однак прогнозовані значення досягаються достатньо рідко;

– значущість цього виду доходів у складі доходів Державного бюджету поступово збільшується, що свідчить про поступове збільшення прибутковості цих галузей, та / або держава залишає меншу частину доходу в розпорядженні підприємств-користувачів.

Поліноміальна лінія трену доводить, що з достатньо високим рівнем вірогідності (91,24%) величина рентної плати за користування надрами найближчими роками буде збільшуватися, що дозволяє прогнозувати у перспективі й зростання доходів Державного бюджету за умови дотримання стійкого взаємозв'язку між власністю та рентоорієнтованими стратегіями поведінки суб'єктів рентних відносин, який має характеризуватися наявністю ефективного розпорядника природних ресурсів, формуванням фінансового потенціалу для ефективного використання родовищ, що існують, та розбудови нових.

Таблиця 1

Характеристика рентних відносин у промисловості України у 2008–2017 рр.

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Рентна плата за користування надрами, млрд грн	10,329	7,705	9,479	16,822	13,402	13,020	18,199	37,000	39,700	43,900
Виконання щорічних планових значень, %	95,5	82,1	96,6	107,5	81,2	100,1	89,3	90,0	68,4	99,6
Частка рентної плати за користування надрами у загальній сумі доходів Державного бюджету, %	4,49	3,42	3,94	5,35	3,87	3,84	5,85	6,92	6,44	5,50

Джерело: складено авторами за [8]

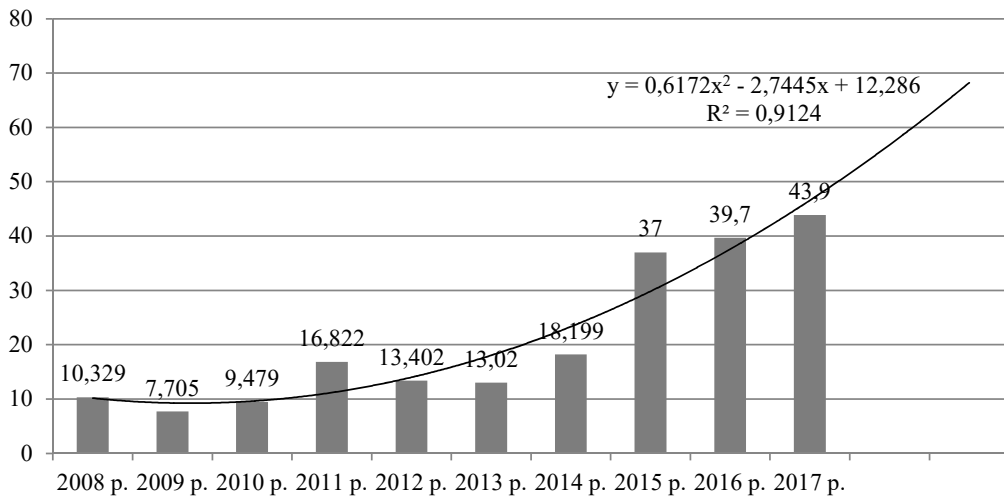

Рис. 1. Динаміка рентної плати за користування надрами та прогнозована поліноміальна лінія тренду, млрд грн

Джерело: складено авторами за [8]

Найбільш негативним явищем сьогодення є погіршення екологічного стану регіонів видобутку корисних копалин, безжальна експлуатація природних ресурсів, погіршення якості життя. Наявна проблема забезпеченості ефективними розпорядниками процесу надрокористування, більшість з яких розглядають ренту як дохід, що спрямований в офшорні зони шляхом трансформації у грошові потоки. Формування ефективних взаємовідносин між надрокористувачами та можливе за умов організаційно-правового регулювання угод здійснення трансакцій із надрами, затвердження відповідної правової бази, розробки та введення механізму регулювання рентних відносин з боку держави.

Значною мірою процеси рендогенеративності (доходоформування) можливо розглядати та аналізувати як дії складових чинників з точки зору різних площин: економічних, соціальних, політичних, юридично-правових, психологічних, ідеологічних тощо. Найчастіше рентні відносини розглядаються в теоретико-економічному та юридичному контексті, а до рендоорієнтованих стратегій поведінки застосовуються ідеологічні та моральні передумови виникнення в механізмах їх переведення в площину практичних дій.

Діалектична єдність та взаємодія власника надр, економічного середовища, наявних економічних інтересів дозволяють отримати такі базові положення для створення «теоретичного ядра», яке розроблено у вигляді системи теоретичних постулатів. На основі цілісного неупередженого розгляду сутнісних проявів ренти на різних економічних етапах розвитку суспільства й становлення економічної теорії як науки, а також на основі обраного метода дослідження можливим стає виділення таких положень, на яких базується теоретичне дослідження рентних відносин у гірничовидобувній промисловості:

1) надра – це об’єктивно існуюча реальність, що являє собою економічний ресурс, обмежений у просторі та часі;

2) надра як економічний ресурс являють собою об’єкт власності, саме тому передбачають наявність суб’єкта власності;

3) власність на надра має реалізуватися в доходах її власника (за умов активного використання надр у виробничо-господарській діяльності);

4) рентні відносини в гірничовидобувній промисловості являють собою, з одного боку, діалектичну єдність умов, за яких виникає рента, причин, які її поро-

джують, і джерел її утворення, а з іншого, – систему виробничих відносин між суб'єктами з приводу використання надр, розподілу та привласнення ренти;

5) система рентних відносин – це система відносин власності, до якої входять власники надр, власники капіталу й власники робочої сили. Ця система має суперечливий характер, оскільки кожний учасник переслідує свої цілі, прагне задовольнити свої економічні потреби.

Розроблені базові положення теорії рентних відносин, створені на основі історичного досвіду, який свідчить про те, що гірничий рента виникає там, де з'являються власники надр, капіталу та робочої сили, а також активно застосовуються підприємницькі здібності (у виробничому процесі, при реалізації готової продукції, залученні інвестицій тощо). Розгляд системи рентних відносин передбачає розгляд та характеристику типу зв'язків всередині неї з точки зору їх детермінізму, тимчасової стійкості та спрямованості, а також прагнення кожного із суб'єктів до максимального рентаотримання.

Вплив екзогенних факторів (наприклад, законодавчої бази, умов функціонування бізнес-середовища, квот, лімітів на видобуток корисних компонентів тощо) на систему рентних відносин відповідає умові самостійності кожного з елементів системи, зміні пріоритетності окремих компонентів залежно від еволюційного етапу. Таким чином, екзогенні фактори створюють умови для існування рентного середовища, отримання ренти суб'єктами рентних відносин та є передумовою рен-

тоорієнтованої стратегії поведінки надкористувачів. Проте ендогенні фактори складової системи рентних відносин є природообумовленою константою, яка не може бути поліпшена.

Висновки й перспективи подальшого розвитку. Авторське бачення зводиться до того, що рента вважається сумою плат за природовикористання (надровикористання), яка фактично являє собою опосередкований грошовий потік від орендаря ресурсів до власника. Формування системи рентних відносин має враховувати характеристику типу зв'язків всередині з точки зору їх детермінізму, тимчасової стійкості, спрямованості та прагнення кожного із суб'єктів до максимального рентаотримання. Екзогенні фактори створюють умови для існування рентного середовища, отримання ренти суб'єктами рентних відносин та є передумовою рентаорієнтованої стратегії поведінки надкористувачів. Ендогенні фактори є природообумовленою константою, яка не може бути поліпшена. Аналіз динаміки рентних надходжень до Державного бюджету виявив, що з достатньо високим рівнем вірогідності (91,24%) величина рентної плати за користування надрами найближчими роками буде збільшуватися. Основними проблемами, що потребують негайного вирішення, є забезпечення ефективного розпорядника природних ресурсів, формування фінансового потенціалу для ефективного використання існуючих та розбудови нових родовищ для усунення негативних проявів та можливої тінізації рентаотримання, ренторозподілу, рентаперерозподілу та рентапривласнення.

Список використаних джерел

1. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. – М.: Советская энциклопедия, 1979. – Т. 3. – 624 с.
2. Ткаченко Н.І. Функціональний контекст рентних відносин в умовах трансформаційної економіки України / Н.І. Ткаченко // Механізм регулювання економіки. – 2004. – № 1. – С. 117–123.
3. Решетилова Т.Б. Сравнительный анализ специальных методов регулирования деятельности предприятий по недропользованию / Т.Б. Решетилова // Науковий вісник НГУ. – 2003. – № 5. – С. 92–98.
4. Ding Lu. The Entrepreneus Who Do Both: Production and Rent-seeking./ Lu Ding // Journal of Economic Behavior and Organization. – 1994. – № 23. – P. 93–98.

5. Rees J. Natural resources: allocation, economic and police./ J. Rees. – London, 1990. – 111 p.
6. Решетилова Т.Б. Горная рента в механизме управления использованием недр/ Т.Б. Решетилова. – М.: МГГУ, 1997. – 178 с.
7. Ткаченко І.Д. Методологічні та методичні аспекти визначення рентних доходів: сутність та перспективи розвитку / І.Д. Ткаченко // Сталій розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпро, 20 жовтня. 2018 р.; за заг. ред. О.Ю. Бобровської. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. – С. 104–107.
8. Рахункова палата України. Бюджетна політика[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/602600?cat_id=34761

References

1. *Ekonomicheskaia entsyklopedyia. Polytycheskaia ekonomyia* (1979) [Economic Encyclopedia. Political economy]. Moscow, Sovetskaia Entsyklopedyia Publ., vol. 3, 624 p.
2. Tkachenko N.I (2004). *Funktsionalnyj kontekst rentnykh vidnosyn v umovakh transformatsijnoi ekonomiky Ukrainy* [Functional context of rent relations in the conditions of the transformational economy of Ukraine]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomik* [The mechanism of regulation of the economy], no. 1, pp. 117-123.
3. Reshetylova T.B. (2003) *Sravnitelnyj analiz spetsyalnykh metodov rehulyrovannya deiatelnosti predpriyatij po nedropolzovaniyu* [Comparative analysis of special methods of regulation of activity of enterprises for subsoil use]. *Naukovyj visnyk NHU* [Scientific bulletin of NMU], no. 5, pp. 92-98 (In Russian).
4. Ding Lu (1994) The Entrepreneus Who Do Both: Production and Rent-seeking.// *Journal of Economic Behavior and Organization*, no. 23, pp.93-98.
5. Rees J. (1990) Natural resources: allocation, economic and police. London, 111 p.
6. Reshetylova T.B. (1997) *Gornaya renta v mexanzyme upravlenyya yspolzovanyem neдр* [Mining rent in the subsoil management mechanism]. Moscow, MGGU Publ., 178 p (In Russian).
7. Tkachenko N.I. (2018) *Metodolohichni ta metodychni aspekty vyznachennia rentnykh dokhodiv: sutnist ta perspektyvy rozvytku* [Methodological and methodical aspects of determining rental income: the essence and prospects of development]. *Stalyj rozvytok terytorij: problemy ta shliakhy vyrishennia : materialy IX mizhnar. nauk.-prakt. konf., Dnipro, 20 zhovtnia, DRIDU NADU* [Sustainable development of territories: problems and solutions: materials IX intern. Scientific and Practical Conf., Dnipro, October 20, DREAD NAPA], pp. 104-107.
8. *Rakhunkova palata Ukrainy. Biudzhetna polityka* [Accounting Chamber of Ukraine. Budget policy]. Available at: http://vvv.ats-rada.gov.ua/tsonrol/main/uk/publish/artitsle/602600?tsat_id=34761

RELATIONSHIP BETWEEN OWNERSHIP OF SUBSURFACE NATURAL RESOURCES AND RENT-ORIENTED BEHAVIOR STRATEGIES OF SUBJECTS OF RENTAL RELATIONS

Maryna I. Ivanova, National Technic University “Dnipro Politechnic”, Dnipro (Ukraine).
E-mail: ma_riva@ukr.net

Hanna E. Ryabik, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine). E-mail: anna.ryabik@duan.edu.ua

Oleksandr V. Usatenko, National Technic University “Dnipro Politechnic”, Dnipro (Ukraine). E-mail: nmu.fman@gmail.com

DOI: 10.32342/2074-5354-2019-1-50-7

Key words: *ownership of subsurface natural resources, rent-oriented behavior strategy of subsurface natural resource users, rent, mining rents, state budget, rent receiving, rent distribution, rent redistribution and rent appropriation.*

This article studies the issues of the relationship between the ownership of subsurface natural resources and rent-oriented behavior strategies of subjects of rental relations. The relationship involves, firstly, the collection and distribution of rental income between economic entities with a manifested rent-oriented behavior; secondly, collection of rents solely by the owner of the land (subsurface), and thirdly, the in-state social orientation of the rents received. The study applies the systematic method to reveal the regularities when analyzing the problems of rent-oriented behavior of subjects of rental relations in the sphere of use of subsurface natural resources. This approach allows identifying the objective grounds for the development of not only the system but also its components, and defining the goals of rent-oriented behavior strategies of subsurface natural resource users. The purpose of the work is to study the features of the relationship between the ownership of subsurface natural resources and the rent-oriented behavior strategies of subjects of rental relations. The theoretical study revealed that in fact, rents are an indirect cash flow from the tenant of the resource to its owner. An analysis of the contemporary general scientific notions about rent has allowed distinguishing four principal approaches: psychological, biological, social and techno-economic approach. It has been proved that research on mining rent and rent-oriented behavior strategies of enterprises in the sphere of subsurface natural resource use should take into account the specific features of underground (deep) and surface (opencast) mining. The study proceeds from an established fact that oil, coal and gas industries are the leading rent-creating industries. The analysis of the dynamics of rent revenue to the State Budget has revealed that there is a sufficiently high probability (91.24%) of increase in the rental payments for the use of subsurface natural resources in the coming years. The results of the research have shown that the major challenges that demand an immediate solution are the provision of an effective natural resource manager, the formation of financial potential for the effective use of existing mineral resources and the development of new mineral deposits to eliminate negative manifestations and possible shadowing of rent receiving, rent distribution, rent redistribution and rent appropriation.

Одержано 7.02.2019.